

EESTI KEELE KIRJUTAMISKURSUSE TEKSTIDE TERVIKLIKKUSEST

Kersti Lepajõe
Helsingi ülikool

Lähivertailuja 17.

Toimittaneet Annekatrin Kaivapalu, Külvi Pruuli.

Jyväskylä Studies in Humanities, 53.

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2006, pp. 181–191.

ISBN 951-39-2450-5

ISSN 1459-4323

1 Sissejuhatus

Käesoleva artikli taustaks on olnud huvi selle vastu, kuidas eesti õpilased kirjutavad oma tekste. Olen varem riigikirjandite põhjal analüüsinud eesti õpilaste kirjutatud tekstide struktuuri (Lepajõe 2002). Töötades eesti keele lektorina Helsingi ülikoolis, on olnud huvitav jälgida, kuidas kirjutavad tekste soome üliõpilased ja kas võõrkeelse teksti kirjutamisel tekib neil lisaprobleeme, ja kui, siis missugused need on. Seetõttu on siin vaatluse alla võetud soomlaste kirjutatud eestikeelsed tekstid ja keskendutud nendes peamiselt ühele probleemivaldkonnale – tekstisidususele ja teksti infostruktuurile. Eeldan, et soome keele sõnajärg mõjutab üliõpilasi eesti keeles kirjutamisel ja avaldab mõju ka teksti infostruktuurile.

Ainestik (kokku 20 teksti) on kogutud kursuselt *Keskustelu- ja kirjoitusharjoituksia*, mis kuulub Helsingi ülikooli läänemeresoome keelte eesti keele ja kultuuri haru ülemastme kursuste hulka. Süvakursus - vestlus ja kirjutamine - kestab ühe semestri, toimub kord nädalas ja vastab 1 õppenädalale (Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2004: 208). Üle minnes uutele, Bologna deklaratsioonile vastavatele õppekavadele liidetakse kursus suuremaks tervikuks, mis edaspidi sisaldab ka tõlkimisharjutusi.

Olen selle kursuse üles ehitanud nii, et iga vestlusteema lähtekohaks on mingi tekst, millele tuleb laiemalt läheneda. Olen valinud poleemilised tekstid, sest need tekitavad seoseid, arvamusi ja hinnanguid, poolt- ja vastuväiteid. Vestluses peaksid üliõpilased lisama loetule oma arusaamu ja isiklikke kogemusi ja ka koduse kirjutamisülesande lähtekoht ja laiem teema on olnud seotud alustekstidega. Näiteks "Postimehes" avaldatud artiklis (Aasmäe 2004) Euroopa Liidu kodanike rahulolust või rahulolematusest oma eluga väideti, et EL kodanikest on kõige rahulolematumad eestlased. Analüüsisime õppetunnis, mis võiks rahulolematust põhjustada ja rahulolu või rahulolematuse oli järgmise kirjutamisülesande teema. Lisaks sellele on alustekstiks olnud Hellar Grabbi "Suur põgenemine" (2004). Piiride teema käsitlemise lähtematerjaliks oli kirjanik Tõnu Õnnepalu ettekanne Leipzigi raamatumessil (Õnnepalu 1997). Kasutatud on veel Lauri Vahtre artiklit "Lõhutud maa" (2004). Reklaamiteema käsitlemisel lähtuti Priit Pulleritsu artiklist "Salakavalad trikid" (2004).

2 Tekst ja selle infostruktuur

On mitmeid erinevaid teksti definitsioone ja eri tekstiuurijad lähenevad tekstidele erinevatest kriteeriumidest lähtuvalt. Ühtesid huvitavad teksti lingvistilised omadused, teisi aga tekstide interpretatsioon ja sellega seonduv. Tekstilingvistika kui uurimissuund tegeleb tekstide ülesehituse ja nende grammatiliste vahendite kirjeldamisega, millega tekstide terviklikkus vormistatakse (Enkvist 1975: 23–30). Seega huvitab uurijaid, kuidas saab üksiklausetest tekstilõik, kuidas laused ja tekstilõigud moodustavad tervikteksti. Uurimisvaldkonda kuulub ka see, kas teksti terviklikkus e koherentsus on teksti enda omadus või on see midagi tekstivälist. Seejuures on tekstiuurijad veendunud, et tekstiks saab pidada kirjutist, mis moodustab tähendusliku terviku. Ometi ei saa tähenduslik tervik tekkida ilma vormiliste seoste olemasoluta tekstis. Osa uurijaid, näiteks Norman Fairclough, väidab, et tähenduslik terviklikkus pole teksti enda omadus, vaid koherentsuse annab tekstile lugeja, kes teksti tõlgendab (Fairclough 1992: 134). Niisiis on lugejal võime interpreteerida teksti vastavalt oma maailmakogemusele, teadmistele ja arusaamadele maailmast.

Erinevates tekstidefinitsioonides nimetatakse teksti omadusteks kohesiooni, koherentsi, teksti eesmärgipärasust, informatiivsust, vastavust suhtlussituatsioonile, kuulajale-lugejale vastuvõetavust ja teksti intertekstuaalsust (Titscher 2000: 22–24). Neist **kohesioon** ja **koherents** on tekstisisesed omadused, millega lähemalt tegeleb **tekstilingvistika** (Hennoste 1986, Enkvist 1975). See uurimissuund seab eesmärgiks selgitada, milliseid keelelisi vahendeid kasutatakse, kui eesmärgiks on lausetest suuremate tähendusüksuste loomine. Niisiis aitab selline lähenemisviis selgitada, kuidas tegelikult lausetest ja lõikudest moodustatakse sidus tervik. Nils Enkvist (1975: 23–30) peab kohesioonimehhanismi ilminguteks **viitesuhete** olemasolu tekstis. **Samaviitelisuse** abil väljendatakse, et tekstis on juttu on samadest objektidest, **ühisviitelisus** näitab, et üks objekt sisaldub teises või on sellega kuidagi võrreldav.

M.A.K. Halliday ja R. Hasan rõhutavad samuti, et tekst realiseerub omavahel seotud lausete vormis. Lausetevahelise seose loob kohesioonimehhanism, st lause mingi elemendi tõlgendamine sõltub sama teksti mingi teise elemendi tõlgendamisest. Samavõrd oluline on ka see, kuidas tekstis infot edastatakse, milline on **uue info** vahekord **tuntud infoga**. Tuntud info esitatakse kuulajale või kirjutajale viisil, millest nähtub, et see on varem teada olnud, uus info on see, mida pole varem nimetatud (Halliday & Hasan 1976: 298–300, 324–327).

Infojärjestuse loogika põhineb inimese võimel luua seoseid nii lause kui ka tervikteksti tasandil. Lausetasandi **infostruktuurist** kõneldes võetakse kasutusele mõisted **teema** ja **reema**. Lausetasandit vaadeldes jaguneb lause kaheks: see, millest räägitakse, on teema, ja see, mida selle kohta väidetakse või öeldakse, on reema (EKG 1993: 192–193).

Hea eestikeelse ülevaate infostruktuuri mõistetest on andnud Liina Lindström oma doktoriväitekirjas (Lindström 2005: 24–35). Selles väidetakse, et infostruktuuri on vaba sõnajärjega keeltes peetud peamiseks sõnajärje valikut mõju-

tavaks teguriks. Ka varem on eesti keele sõnajärje uurijad, näiteks Kaja Tael (1988: 134–142) nimetanud infostruktuuri kui olulist tegurit sõnajärje mõjutajana. Lindström loetleb põhiterminid, mida eri autorid on infostruktuuri mõistet käsitledes kasutanud. Need on järgmised: teema–reema (*theme–rheme*), sellega sarnased mõisted on topik ja komment (*topic–comment*), tuntud ja uus info (*given–new*) ja fookus (*focus*). Tavaliselt mõistetakse infostruktuuri all diskursuses esiletulevate referentide kättesaadavust skaalal tuntud–uus info või lause struktureerimist nii, et lauses eristuks see, mille kohta lause käib (lause teema või topik), sellest, mida selle kohta öeldakse ning mis ühtlasi arendab lauset edasi (reema, komment). (Lindström 2005: 25.)

Uus soome keele akadeemiline grammatika "Iso suomen kielioppi" defineerib mõisteid veelgi täpsemalt: infostruktuuriks peetakse info liigendamist lauses, eelkõige seda, mida lauses esitatakse tuntuna või eeldatavasti tuntuna (teema) ja see, mis on lauses uus või arvatakse uus olevat, on reema. (ISK: 1306–1334). Sõnajärgelt neutraalses lauses on teema tavaliselt subjekt või lausealguline adverbiaal.

Tüdruk kirjutas kirja.

Aga lause teemaks võib olla ka mõni muu lauseliige.

Kiri allkirjastati.

Töökoha sai noorim taotleja.

ISK toob sisse ka rea uusi mõisteid lauset kui erinevaid **tähendusalasid** käsitledes. Lause koosneb tüüpiliselt **algusalast** (*alkukenttä*) ja **lõppalast** (*loppukenttä*). Algusala keskne osa on teema, mis koos verbist lähtuva lõppalaga moodustavad prototüüpse lihtlause.

Algkursus võib maksta tuhandeid eurosid.

Algkursus võib maksta moodustab temaatilise osa ja reema *tuhandeid eurosid* moodustab lõppala. Aga lause võib alata ka **avanguga** (*avaus*), mille tavaliselt moodustavad suulisest kõnест tuntud partiklid või kirjaliku tekstile omased konjuktsioonid, mis loovad lausetevahelisi seoseid. Täendusladedest lähtudes on **teema asukoht** (*teemapaiikka*) tavaliselt algusalas.

Nüüd on uus aasta.

Teema selles lauses on *nüüd*.

Niisiis on teema ja reema teksti infostruktuuri põhielemendid. Teema väljendab teate lähtepunkti, olles lause selleks osiseks, millest adressaat peaks lause mõistmist alustama. Teema on ühendav lüli juba olemasoleva teadmise ja lauses teatavaks tehtava vahel. Reema on teate sihtpunkt, seega teate kõige olulisem osa. Eestikeelses lauses, kus sõnajärg on suhteliselt vaba, ei pruugi lause teema olla alati lause alguses, nii nagu see on tavaline inglise keeles. Ometi on põhjust rääkida ka eesti keele lause puhul nn kommunikatiivsest lähtepunktist ehk teisisõnu info edastamise lähtepunktist (EKG 1993: 192–193).

See kõik kehtib üksiklause tasandil. Tekstitasandil sõltub infostruktuur ka ühe või teise lause rollist tekstis. Tekstilause teema kulgu mõjutavad aga ka tekstistrateegiate valikud. Kirjutaja valib starateegia enamasti intuiitiivselt. Ometi tuleb alustada tuntutust ja seejärel siirduda uue info juurde. Teema võib püsida kogu tekstilõigus samana, teemad reemad võivad vahelduda nii, et uue lause teema tuleb eelneva reemast. Teemakulgu võib kujutada põhimõtteliselt kolmel viisil:

- 1) teema püsib sama kogu tekstikatkendis või lõigus;

Peeter Kask (A) on õpetaja (B). Ta (A) elab oma majas (C). Tal (A) on naine ja kolm last (D).

A on siin teksti teema, B, C, D reemad. Seoseid võib kujutada järgnevalt: A - B, A - C, A - D.

- 2) uue lause teema tuleneb eelmise lause reemast;

„Kalevipoeg (A) on hea näide eepilistest lugulauludest (B). Eepilised lugulaulud (B) sisaldavad enamasti pikki jutustusi (C). Jutustused (C) võivad oma tüübilt olla üsna erinevad (D).

Uue lause teema tuleneb eelneva reemast, tekst järgib mudelit A - B, B - C, C - D.

- 3) tekstilause teemad järjestuvad vastavalt mõistemahtudele. Viimase puhul saame kõnelda mõistelise terviklikkuste tekkest.

Võilill (A) on meile hästi tuntud taim (B). Selle kuldseid õied (A1) annavad meie niitudele ja kraavipervedele imeilusa värvi (C). Võilille lehtedest (A2) oskab hea perenaine teha suurepärasest salatit (D).

Sellist teksti iseloomustab järgmine temaatiline liikumine: A - B, A₁ - C, A₂ - D.

Üldiselt ei pruugi tekstid selliseid kõige elementaarsemaid infoedastusviise alati kindlalt järgida. Oluline on aga see, et tuntut püütakse paigutada lause alguse predikaadi ette. Selline temaatikal põhinev sõnajärg toetab inimese mälu ja mõtlemisprotsesse: tuntut lähtudes on kergem suunduda uue info juurde. Tuntu esitamine enne uut infot kergendab teksti mõistmist. Lugeja hakkab lauset mõtestama juba seda lugedes, ta ei pea ootama seni, kuni lause lõpeb. Tekstis sisalduv informatsioon peab olema organiseeritud nii, et see ka tõepoolest lugejani jõuaks. Intuiitiivselt on tervikteksti temaatiline edenemine arusaadav, kuid katsed seda uurida pole häid tulemusi andnud. Lihtsamate tekstide puhul on see olnud veel võimalik, kuid keerukamate puhul on terve rida erinevaid võimalusi kirjeldada seda, millest tekst koosneb. Auli Hakulinen on juba kaheksakümnendatel väitnud, et kui analüüsiobjektiks on lause teemast laiemad üksused, kas või kogu tekst, ei pruugi eri keeled anda üheseid lahendusi teksti temaatika analüüsimiseks. Kui lause teema on suhteliselt lihtsalt analüüsiv,

siis terve diskursusesteema seda pole, sest võimatu on analüüsida protsesse ja seoseid, mida lugeja oma alateadvuses loob ja pea sama võimatu on tabada taustsituatsiooni, milles teksti interpreteeritakse. Seega on tervikteksti puhul pigem põhjust rääkida retoorilistest võtetest, mille abil tekst üles ehitatakse. Sellegipoolest peab kirjutaja teksti luues tegema oma temaatilised valikud. Milliseid valikuid tehakse, see mõjutab ka lugeja arusaamist tekstist. (Hakulinen 2001: 218–227.)

3 Soome üliõpilaste eestikeelsete kirjutiste infostruktuurist

Üritades analüüsida soomlastest üliõpilaste kirjutatud eestikeelsete tekstide temaatilist edenemist, tuleb esmalt mainida, et eesti ja soome keele sõnajärjes on teatavaid erinevusi, kuigi mõlema keele sõnajärg on suhteliselt vaba. Eesti keelele on iseloomulik V2 sõnajärg – jaatavas väitlause on öeldisverb tavaliselt teisel kohal. Tuomas Huumo on oma ulatuslikus tõlgete uurimuses võrrelnud eesti ja soome keele sõnajärje erinevusi ja jõudnud järeldusele, et eesti keele süntaksireeglid on rohkem mõjutatud verbist kui soome keele omad. Verbi asukohaga lauses liitub eesti XVS sõnajärg, mille soome vasteteks võivad olla nii XSV kui ka SVX. Teise muutusterühmana nimetab Huumo adverbiaali, objekti ja predikatiivi asukoha vahetusi. VAO (verb, adverbiaal, objekt) sõnajärg on eesti keeles üldisem kui soome keeles, kus neutraalseks peetakse VOA sõnajärge. Lisaks on eesti keeles enam kui soome keeles levinud verbilõpulised laused. Oma järeldustes leiab T. Huumo, et eesti keel näib kindlamalt kui soome keel täitvat kommunikatiivset põhimõtet, mille kohaselt tuntud info paigutatakse lause algusse ja uus või muidu raskepärane info lause lõppu. (Huumo 1993: 96–158) Ellen Uuspõld on analüüsinud sõnade järjekorda eesti ja soome keele eitavates lausetes ja jõudnud järeldusele, et soomlaste kirjutatud eestikeelsetes tekstides on sagedaseks veaks verbi ja eitussõna kokkukuuluvuse eiramine (1983: 46–50).

Vaatlen soome üliõpilaste kirjutatud eestikeelsetes tekstides (kokku 20 teksti), milliseid tekstisidususvõtteid nad kasutavad, milline on tuntud info/teema ja uue info/ reema vahekord – seega teksti infostruktuur – ja kas soome keele sõnajärg mõjutab eestikeelsete tekstide kirjutamist. Kõigepealt vaatlen alguslõigu sidusust. Olen valinud alguslõigud seetõttu, et just algusega luuakse side teksti vastuvõtja ja selle kirjutaja vahel.

Olen jaganud tööd kahte rühma. Esimese rühma moodustavad kirjutised (kokku 12), kus alguslõigus ilmnevad loogilised struktuuriseosed. Tuntud ja uue info vahekord on esitatud nii, et tekst on lugejale hõlpsasti loetav ning selle interpreteerimisega ei teki raskusi. Ka ei mõjuta nendest tekstidest arusaamist soome keelele omane sõnajärg. Järgnevad näited (1–3) esindavad selliseid kirjutisi.

Rahulolu ja rahulolematuse teemaliste kirjutiste aluseks oli Postimehes avaldatud A. Aasmäe artikkel (2004). Viimane oli vaid taust- või lähtematerjali pakkuvaks infoks.

(1.)

Rahulolu ja rahulolematuse

Eestlaste rahulolu ja rahulolematuse kohta küsisin oma eestlastest sõprade käest. Üldiseks arvamuseks oli, et eestlased pole kunagi rahul. Rahulolematuse oli nende arvates kinni eestlasele omases mõttemallis, mille kohaselt püütakse igas asjas leida eelkõige negatiivseid külgi. Just sedasama olen ka märganud oma sõprade juures, aga ma pole seda kunagi neile öelda julgunud ja seepärast oli just tore see, et nad seda ise tunnistasid.

Kirjutatava teksti pealkiri ja sissejuhatav lõik peaksid olema omavahel kooskõlas, sest teksti algus viitab sellele, millest tekstis edaspidi juttu tuleb. Näite (1.) pealkiri ja alguslõik on omavahel seotud korduse abil ja seega on seos teksti pealkirja ja alguslõigu vahel loodud. Esimese lause teema on rahulolu ja rahulolematuse, reemaks sõprade käest küsimine. Reema modifitseerub uue lause teemaks (üldiseks arvamuseks). Teise lause reema läheb üle kolmanda lause teemaks. Järgmise lause uus info ehk reema on eestlaste mõttemall. Asenduse abil (just sedasama) luuakse seos järgmise lausega. Kogu tekstilõiku võib pidada tervikuks, järgitakse teksti loogikat ja ei koormata teksti liigse infoga. Seos järgmise lõigu algusega on samuti loogiline. Tekstilõigus pole eksitud ka eesti keele sõnajärje reeglite vastu.

Oma kõigea rahulolematust tunnistada aga pole kerge.

Veel üks näide samal teemal kirjutatud tekstist

(2.)

Olen veendunud, et rahulolematuse on ainult teatud ajastu faas ja äkki ka näide sellest, et arenemise kiirus on siia maani olnud elanikele liiga suur. Rahulolematuse on ka ehk kannatamatus – ei suudeta oodata, kuni asjad valmis saavad, oodatakse liiga palju ja liiga ruttu ja pettutakse, kui peab veelgi ootama.

Tekstilõigu teema on rahulolematuse. Esimese lause reemaga nimetatakse seda teatud ajastu faasiks ja näiteks. Uue infona tuuakse sisse arenemise kiirus. Kordusega (rahulolematuse) alustatakse teist lauset, mille reemaks on kannatamatus, mis asendatakse (ei suudeta oodata) abil. Ka selle tekstilõigu infostruktuuriga on kõik korras. Lõik on loogilise ülesehitusega ja terviklik.

Piiride teemal kirjutamise alustekstiks oli kirjanik Tõnu Õnnepalu ettekanne Leipzigi raamatumessil (Õnnepalu 1997) ja tema ka Soomes populaarne romaan "Piiririik". Paljud olid romaani enne lugenud.

Erinevalt kahest esimesest näitest ei ole näite (3) puhul pealkirja ja alguslõigu esimese lause vahel otsest referentsiaalsuhet, ometi tekib koherentne seos, sest lugeja teadvuses seondub riik piiridega. Terviklikkus tekib teksti interpretatsioonil, selle aluseks on kasutatud mõistete semantilise seotus, edasiantav tegelikkus on omavahel teatavates loogilistes suhetes.

(3.)
Piirid

Ma olen veetnud palju aega Baskimaal, maal, mis jaguneb erinevate riikide ja erinevate poliitiliste süsteemide vahel. Mõned baskid ongi hakanud rääkima "rahvaste Euroopast", kus piirid pole tähtsad, rahvusriigid kaovad ja kõikide rahvastele iseloomu ja eripära tunnustatakse. Hispaanlased ei ole võtnud vastu seda nägemust. Märtsis valimised kaotanud konservatiivne valitsus ütles jahedalt, et mingit "rahvaste Euroopat pole olemas, Euroopa toimub ainult riikide ja kodanikkude tasemel, mitte rahvaste tasemel.

Minu arvates "rahvaste Euroopast" on võimalikult ilusaim nägemus Euroopa Liidu tulevikust, piiritu, riigitu superriiik", mille kõik rahvad ja keeled on põhimõtteliselt samal tasemel ...

Tekstikatkes on infostruktuuri esitatud tuntud-uue info esitamise vahekordi järgides. Ma on esimese lause teema, uus info (veetnud palju aega Baskimaal) moodustab lause reema. Järgnevaid osalauseid ühendab relatiivpronoomen ja osalause uus info sisaldub katkes (erinevate riikide ja erinevate poliitiliste süsteemide vahel). Modifitseeritud kordusena alustab uue lause teemat mõned baskid ja lause reemaks on "rahvaste Euroopast". Semantilisi seoseid vaadeldes ilmneb, et kirjutaja on toonud teksti hispaanlased, baskid, konservatiivne valitsus jne, seega Hispaania poliitilise süsteemiga seotud alamõisted, mis põhjuse-tagajärje ja ajasuhete kaudu haakuvad tervikliku teksti loogikaga.

Teise rühma moodustavad tekstid (8), mille infostruktuuri esitamine pole nii selge. Ometi on neis kirjutistes teksti arendamise loogika täiesti olemas. Enamasti ilmneb nende tekstide puhul, et info edastamise loogikat hakkavad pärssima keskpärasemast eesti keele oskusest tulenevad tegurid. Kõige enam torkab silma soome keelele omane sõnajärg, eitussõna ja verbi lahutamine ning rektsioonivead. Näited (4, 5) esindavad seda tekstirühma. Tekstide kirjaviis on muutmata.

(4.)
Reklaam

Mäletan paar reklaamid viiekümnendalt aastalt. Üks oli Pond's huulepulga reklaam, kes lubas et värv püsib. Reklaamis naine ja mees suudlesid ja samal ajal naine kodus sukka ja säär pikenes nii et see ulatus leheküljel ülevalt mahani. Teine reklaamis pesupulbrit nimega Valo (valgus). "Valgus valgendab" oli lööklause. Aga reklaamis ei veel olnud kaht perenaist võrdlemas teine teisega kumma valge rõivad olid valgemad. Võib olla et nad olid esmased keda ma tähele panin või oli ehk niigi et reklaamid üldse olid Soomes sel ajal haruldased. Kui televiisor tuli ja sellega reklaamid, arvan, et algusel nad olid huvitavad ja nendest räägiti koolis sõpradega. Neid ma ei enam mäleta.

Kirjutaja on loonud pealkirja ja alguslõigu vahelise seose sõna reklaam abil. Esimese lause teema on mäletan, reema paar reklaamid viiekümnendalt aastalt. Teise lause teema tuleneb esimese lause reemast (üks oli Pond's huulepulga reklaam) ja vaatamata sellele, et teksti alguses on rektsiooniviga, on info edastamine loogiline. Suhteliselt tervikliku tekstikatke mõistmist raskendavad aga soomlastele tüüpilised vead eestikeelsete tekstide kirjutamisel. Näiteks eitussõna ja verbi vahele paigutatud adverbiaalid (reklaamis ei veel olnud, neid ma ei enam mäleta), eesti keele sõnajärje vastu eksimine (ja samal ajal naine kodus sukka, algusel nad olid huvitavad), aga ka eksimine verbirektsioonide ja sõnakasutuse vastu üldisemalt.

(5.)
Reklaamidest

Mul on reklaamite kohta natuke kaheks jagunev suhtumine. Ühelt poolt ma imetlen neid, teiselt poolt ärritun neist. Reaktsioon sõltub muidugi reklaamist. On tarvis ka öelda, et suurim osa reklaamidest ei minus ärata mingisugust suhtumist; nemad ainult on olemas, ja üldiselt tundub, et on olemas mingi vältimatus, mis sünnitab nemad. Minu arvates oleks hea ka mõelda iga reklaami kohal, kas seda vaja ilmtingimata on.

Taas on kirjutaja loonud pealkirja ja esimese lause vahel referentsiaalse seose korduse abil (*reklaamides – reklaamite*). Esimese lause reemat (*natuke kaheks jagunev suhtumine*) täpsustatakse teises lauses (*ühelt poolt, teiselt poolt*). Ka edasine info on loogiliselt esitatud, kuid raskesti mõistetavust tekitab eitussõna ja verbi lahutamine (*ei minus ärata*), sõnajärjevead (*kas seda vaja ilmtingimata on*) ning reksioonivead (*mis sünnitab nemad*).

4 Kokkuvõtteks

Vaadeldud materjalist ilmneb, et soomlastest üliõpilaste eestikeelsete kirjutistes on teksti infostruktuuri reegleid üsna järjekindlalt järgitud. Tekstid on valdavalt koherentsed, kuigi osas tekstidest ilmneb soomlastele tüüpilisi sõnajärjeviigu ning eitussõna ja verbi lahutamist, mis info edastamist raskendavad, kuid laiemas plaanis ei takista aru saamast, mida kirjutaja on väljendada püüdnud. Peab tõdema, et soomlaste kirjutatud eestikeelsete tekstide ülesehitus on info edastamise aspektist üllatavalt loogiline. Tundub, et teksti infostruktuur ei ole nii seotud kõigi sõnajäreeglitega ja lause grammatilise ülesehitusega, et sõnajärjevead lõhuksid oluliselt teksti informatiivset loogikat. Vastavad vaatlused eesti keelt emakeelena kasutavate kirjutajate puhul viitavad hoopiski sellele, et eesti õpilased eksivad märksa enam info edastamise loogika vastu (Lepajõe 2002). Võib oletada, et osaliselt tulenevad erinevused erinevast tekstiõpetuse traditsioonist. Soome koolisüsteemi tekstiõpetuse pikaajaline traditsioon on osutunud efektiivseks. Kirjutajad tajuvad tekstiloogikat ja valdavad tekstisidususvõtteid, mille abil tekstide terviklikkus moodustatakse. Eesti kooliõpilastel esineb sel alal nimetamisväärselt probleeme. Erinevaid tulemusi võib mõjutada ka võrdlustekstide hulk ja erinevus, mis tuleneb gümnaasiumilõpetajate ja filoloogiaüliõpilaste taseme erinevustest.

KIRJANDUS

- Aasmäe, A. 2004. Eestlased näevad elu eurooplastest süngemais värves. <http://www.postimees.ee/080904/esileht/143939.php>
- EKG II 1993 = Erelt, M., Kasik, R., Metslang, H., Rajandi, H., Ross, K., Saari, H., Tael, K. & Vare, S. Eesti keele grammatika II. Süntaks. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut.
- Enkvist, N. E. 1975. Tekstilingvistiikan peruskäsitteitä. Jyväskylä.
- Fairclough, N. 1992. Discourse and Social Change. Cambridge: Polity Press.
- Grabbi, H. 2004. Suur põgenemine: märkmeid, mõtteid, mälestusi. Looming 9, 1369–1382
- Hakulinen, A. 2001. Huomautuksia tematiikasta, topiikista ja typologiasta. – Lukemisto. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Halliday M.A.K & Hasan, R. 1976. Cohesion in English. London: Longman.
- Hennoste, T. 1986. Tekstigrammatikast tekstiteooriani. Keel ja Kirjandus 1, 26–34.
- Holvikivi, A. & Valkonen, H. (toim.) Humanistisen tiedekunnan opinto-opas B 2004. Tutkintovaatimukset. 2001–2003 Helsingin Yliopiston ohjelma. Helsinki: Yliopistopaino.
- Huumo, T. 1993. Suomen ja viron kontrastiivista sanajärjestysvertailua. Teoses Yli-Vakkuri, V. (toim) Studia Comparativa Linguarum Orbis Maris Baltici 1. Tutkimuksia syntaksin ja pragmasyntaksin alalta. Turku: Turun yliopiston offsetpaino, 96–158.
- ISK = Hakulinen, A., Vilkuna, M., Korhonen, R. Koivisto, V., Heinonen, T.R. & Alho, I. 2004. Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lepajõe, K. 2002. Kirjand kui tekst: infostruktuur. Teoses Kasik, R. (toim.) Tekstid ja taustad. Artikleid tekstianalüüsist. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 88–100.
- Lindström, L. 2005. Finiitverbi asend lauses. Sõnajärg ja seda mõjutavad tegurid suulises eesti keeles. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 24–35.
- Pullerits, P. 2004. Salakavalad trikid. Postimees 9.10. <http://www.postimees.ee/1310047/lisad/arter/146744.php>
- Tael, K. 1988. Infostruktuur ja lauseliigendus. Keel ja Kirjandus 3, 134–142.
- Tasuline kõrgharidus on parim motivaator 13.01.2003 Äripäev juhtkiri www.aripaev.ee/2310/ arv_juhtkiri.html
- Titscher, S., Meyer, M., Wodak, R. & Vetter, E. 2000. Methods of Text and Discourse Analysis. London: Sage Publications.
- Uuspõld, E. 1983. Sõnade järjekorrast eesti ja soome keele eitavas lauses. Teoses V. Yli-Vakkuri, V. & Remes, H. (toim.) Suomalais-virolainen virheanalyysiseminaari Summassaassa 18. ja 19. toukokuuta 1983. Folia Fennica & Linguistica. Tampereen yliopiston Suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisu 10. Tampere, 46–50
- Vahtrre, L. 2004. Lõhutud maa. Postimees 11.04 l, 16.
- Õnnepalu, T. 1997. Piiririigis, ükskõik kus. Eesti Ekspress. Areen 27.03